

Фінансовий стан підприємства та механізм його стабілізації

У статті розкрито сутність фінансової стабілізації підприємства, наведені етапи та механізми її реалізації. Проаналізовано фінансовий стан підприємства та запропоновано шляхи його покращення за допомогою оперативного і тактичного механізмів.

фінансова стабілізація, фінансовий стан, фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, механізми стабілізації фінансового стану

Постановка проблеми. Особлива роль в управлінні підприємствами належить фінансово-економічному механізму як найбільш складному й важливому під час прийняття управлінських рішень. Адже, як показує практика, у сучасних умовах господарювання змогли успішно вижити лише ті підприємства, які перебудували свою систему управління відповідно до умов сьогодення. Тому механізм стабілізаційного управління доцільно впроваджувати як на підприємствах, які є порівняно благополучними і функціонують успішно, так і на тих, які опинилися у фінансовій кризі. У першому випадку основне завдання системи стабілізаційного управління полягає в попередженні фінансової кризи на основі впровадження системи ранньої діагностики, а в другому подолання фінансової кризи, тобто фінансова санація підприємства. Тому вивчення проблем, пов'язаних із розробкою механізмів фінансової стабілізації підприємств є актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічній літературі розглядається широке коло питань фінансової стабілізації підприємств. Окремим питанням фінансової стабілізації присвячені праці таких вчених: І.Бланка, А.М. Герасимовича, О.В. Дзюблюка, М. Коробова, О. Павловської, Г.Савицької, А. Шеремета, В. Плиса. Серед відомих західних вчених – праці Л. Гітмана, Г. Марковіца, Дж. Маршалла, У. Шарпа та багато інших. Проте питання щодо шляхів забезпечення фінансової стабілізації підприємств потребує подальшого вивчення.

Мета статті: на основі оцінки фінансового стану ПАТ «Червона зірка» запропонувати заходи щодо його стабілізації.

Виклад основного матеріалу. Основна роль в системі антикризового управління відводиться широкому використанню механізмів фінансової стабілізації. Це пов'язано з тим, що успішне застосування цих механізмів дозволяє не тільки зняти фінансовий стрес загрози банкрутства, але й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку.

Фінансова стабілізація – це такі економічні відносини, які відображають процес створення на підприємстві ефективної структури капіталу, використання якого забезпечує мінімальні витрати по обслуговуванню та максимальний прибуток при цьому. Фінансова стабільність як економічний процес органічно і чітко пов'язана з

*) Науковий керівник: Іщенко Н. А., доц., канд. екон. наук
© О.Ю. Коцюрба, М.О. Грешнікова, 2013

дією оперативних, тактичних та стратегічних внутрішніх механізмів фінансової стійкості підприємства [3].

Фінансова стабілізація підприємства в умовах кризової ситуації послідовно здійснюється за такими основними етапами: усунення неплатоспроможності; відновлення фінансової стійкості; зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання. Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні механізми, які у практиці фінансового менеджменту поділяють на оперативний, тактичний і стратегічний. Схематично це зображено на рис. 1.

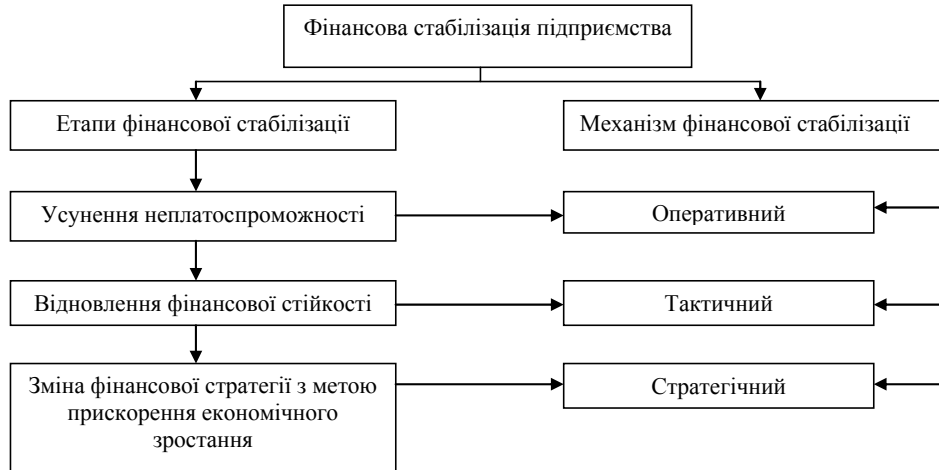

Рисунок 1 – Етапи, механізм реалізації фінансової стабілізації підприємства

Оперативний механізм фінансової стабілізації – система заходів, яка, з одного боку, передбачає зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого – збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Принцип «відсікання зайвого», що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб, що викликають відповідні фінансові зобов'язання, так і окремих ліквідних активів із метою їх термінової конвертації у грошову форму.

Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що засновані на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Фінансова рівновага підприємства забезпечується за умов, що обсяг позитивного грошового потоку з усіх видів господарської діяльності (виробничої, інвестиційної, фінансової) у певному періоді, що дорівнює запланованому обсягу негативного грошового потоку.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової підтримки прискореного економічного зростання підприємства. Ця система заходів визначає необхідність перегляду окремих напрямів фінансової стратегії підприємства [1].

Для застосування необхідного механізму фінансової стабілізації підприємства, потрібно здійснити оцінку фінансового стану підприємства.

Проаналізуємо фінансовий стан ПАТ «Червона зірка» за 2009-2011р. (табл. 1.)

Таблиця 1 – Основні показники фінансового стану ПАТ «Червона зірка»*

Назва показника	Значення			Зміни		Норматив
	2009	2010	2011	2010-2009	2011-2010	
Показники майнового стану						
1.Коефіцієнт зносу основних засобів	0,63	0,53	0,49	-0,1	-0,04	< 50%
2. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,37	0,47	0,51	+0,1	+0,04	> 50%
3. Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,11	0,19	0,11	+0,08	+0,08	Збільшення

Продовження табл. 1

4. Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,05	0,04	0,03	-0,01	-0,01	< ніж коефіцієнт оновлення
Показники фінансової стійкості						
1. Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,76	0,65	0,59	-0,11	-0,06	>0,5
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,31	1,55	1,68	0,24	+0,13	<2,0
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,27	0,12	0,19	-0,15	0,07	>0,5
4. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,31	0,55	0,68	0,24	+0,13	<0,5
Показники ліквідності						
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,8	1,3	1,5	-0,5	0,2	>1
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,49	0,44	0,52	-0,05	0,08	>0,5
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,06	0,004	+0,01	-0,056	>0,2
Показники рентабельності						
1. Рентабельність реалізованої продукції	-13,3	0,7	23,2	+14	+22,5	>0 збільшення
2. Рентабельність активів	-5,8	0,6	18,3	+6,4	+17,7	>0 збільшення
3. Загальна економічна рентабельність	-2,0	5,1	17,0	+7,1	+11,9	>0 збільшення
4. Комерційна рентабельність	-4,5	6,0	21,6	+10,5	+15,6	>0 збільшення

*Примітка: розраховано на основі [6].

Згідно даних таблиці 1. коефіцієнт зносу показує високий рівень придатності основних засобів. Стан основних засобів підприємства задовільний, коефіцієнт зносу в 2011 р. складає 49%, що менше 50%. В 2009 році лише 37% основних засобів були придатні для експлуатації в процесі господарської діяльності, а в 2011 році вже 51%. За 2010-2011 роки темпи оновлення основних засобів значно збільшились, а їх вибуття дещо уповільнилось. Коефіцієнт оновлення основних засобів перевищує норматив і в 2011 році порівняно з 2010 роком він збільшився на 0,08. Коефіцієнт вибуття повинен бути меншим коефіцієнта оновлення. В даному випадку в 2009-2011 роках на підприємстві ця умова виконується, що є позитивним для його діяльності.

Фінансовий стан підприємства, що аналізується, дещо погіршився, оскільки коефіцієнт автономії зменшився в 2011 році порівняно з 2010 роком на 0,06 пунктів. Водночас, значення цього коефіцієнта вище від критичних оцінок, які прийняті в світовій практиці. В 2011 році лише 59% майна підприємства покривалось за рахунок власного капіталу, а отже підприємство залежне від зовнішніх джерел. Про збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства свідчить і коефіцієнт фінансової залежності, який збільшився за 2009-2011 роки на 0,37 пункти. Коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2011 році проти 2010 року збільшився на 0,07 а в 2010 році відносно 2009 року зменшився на 0,15 і його розмір нижчий за теоретичний рівень (0,5). Це свідчить, що підприємство відвертає власні кошти з активного обороту на покриття дебіторської заборгованості та в незавершені капітальні вкладення. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу має тенденцію до зростання, тобто залежність підприємства від залучених коштів дещо збільшилась. Отже, підприємство має досить низький рівень фінансової стійкості і залежне від зовнішніх фінансових джерел.

Коефіцієнт поточної ліквідності в 2011 році проти 2010 року збільшився на 0,2 пункти і склав 1,5, а в 2010 році порівняно з 2009 роком цей коефіцієнт зменшився на 0,5 пункти і він більший визначеного нормативу. Про незадовільний стан платоспроможності підприємства в 2009-2011 роках свідчить коефіцієнт швидкої ліквідності, який в 2011 році порівняно з 2009 роком зменшився на 0,03 пункти і склав

0,52, що менше нормативного значення. Коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2011 році дорівнював 0,004. Протягом 2009-2010 років грошові кошти і поточні зобов'язання підприємства збільшились. Але тому що грошові кошти збільшились швидшими темпами, ніж поточні зобов'язання, то коефіцієнт абсолютної ліквідності покращився в 2010 році порівняно з 2009 роком і склав 0,06 або збільшився на 0,01 пункти. Цей показник свідчить про те, що на звітну дату тільки 6% поточних зобов'язань підприємство може негайно погасити. Слід відзначити, що коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2009-2011 роках знаходиться в межах значно менших, ніж визначений норматив.

Рівень рентабельності реалізованої продукції у 2011 році проти 2010 збільшився на 22,5 пунктів, а в 2010 році порівняно з 2009 на 14 пунктів. Підприємство з кожною гривнею, що надходить від покупців, у 2010 році одержувало 0,7 коп. прибутку, а у 2011 – 23,2 коп. У 2009 році від'ємне значення показника рентабельності реалізованої продукції свідчить про наявні резерви у використанні основних засобів, виробничих запасів у господарській діяльності, а також у зниженні собівартості і формуванні цін на продукцію підприємства. Підвищення у 2011 році проти 2010 рівня рентабельності активів вказує на збільшення обсягів чистого доходу та поліпшення ділової активності підприємства. Збільшення загальної економічної рентабельності та комерційної рентабельності у 2011 році проти 2010 року відповідно на 11,9 та 15,6 пункти є позитивним фактом.

Виходячи з аналізу фінансового стану ПАТ «Червона зірка», бачимо, що погіршилася ліквідність та фінансова стійкість підприємства, саме тому необхідно застосувати оперативний та тактичний механізми стабілізації фінансового стану.

Оперативний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що направлена, з одного боку, на зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства досягається за рахунок таких основних заходів[2, с.40-41]:

- скорочення суми постійних витрат (включаючи скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт, тощо);
- скорочення рівня змінних витрат (включаючи скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів; зниження обсягу виробництва продукції, що не користується попитом, з відповідним скороченням необхідного обсягу фінансових ресурсів, тощо);
- продовження термінів кредиторської заборгованості по товарних операціях (одержаному комерційному кредиту) та інших.

Збільшення суми грошових активів в поточному періоді досягається за рахунок таких основних заходів:

- ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень;
- реалізація окремих високоліквідних грошових і фондів інструментів портфеля довгострокових фінансових вкладень;
- рефінансування дебіторської заборгованості (із використанням всіх форм цього рефінансування) з метою зменшення загального її розміру;
- прискорення обороту дебіторської заборгованості, особливо по товарних операціях за рахунок скорочення термінів комерційного і споживчого кредиту, що надається.

Вибір відповідного напрямку оперативного механізму фінансової стабілізації диктується характером реальної неплатоспроможності підприємства, індикатором якої служить коефіцієнт чистої поточної платоспроможності.

Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Яких би заходів не вживалося в процесі використання тактичного механізму фінансової стабілізації

підприємства, всі вони повинні бути направлені на забезпечення нерівності: можливий обсяг генерації власних фінансових ресурсів має перевищувати необхідний обсяг споживання власних фінансових ресурсів підприємства. Проте в реальній практиці можливості істотного збільшення обсягу генерації власних фінансових ресурсів в умовах розвитку ринкових відносин обмежені. Тому основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством в кризових умовах є скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів. Таке скорочення пов'язане із зменшенням обсягу як операційної, так і інвестиційної діяльності підприємства і тому характеризується терміном «стискування підприємства».

«Стискування підприємства» в процесі забезпечення вищенаведеної нерівності повинно супроводжуватися заходами по забезпеченню приросту власних фінансових ресурсів. Чим більшою мірою підприємство зможе забезпечити позитивний розрив відповідних грошових потоків цієї нерівності, тим швидше воно досягне точки фінансової рівноваги в процесі виходу з кризового стану.

Механізм використання моделей фінансової рівноваги, направлений на відновлення фінансової стійкості підприємства в умовах його кризового розвитку, пов'язаний із збільшенням обсягу позитивного грошового потоку при скороченні обсягу споживання додаткових фінансових ресурсів (тобто із зниженням інвестиційної активності).

Збільшення обсягу позитивного грошового потоку в майбутньому періоді досягається за рахунок таких основних заходів [2, с.44]:

- зростання суми чистого доходу підприємства за рахунок проведення ефективної цінової політики;
- здійснення ефективної податкової політики, направленої на зростання суми чистого прибутку підприємства;
- здійснення дивідендної політики, адекватної кризовому розвитку підприємства, з метою збільшення суми чистого прибутку, спрямованого на виробничий розвиток;
- своєчасної реалізації вибуваючих основних засобів у зв'язку із зносом або невикористаного майна;
- здійснення ефективної емісійної політики при збільшенні суми власного капіталу за рахунок додаткового випуску акцій, тощо.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо підприємство вийшло на цільові показники фінансової структури капіталу, що забезпечують його високу фінансову стійкість.

Висновки. Отже, фінансова стабілізація підприємства має здійснюватися за такими етапами: усунення неплатоспроможності, відновлення фінансової стійкості та зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання, із використанням оперативного, тактичного та стратегічного механізмів. Одержані дані на основі комплексної оцінки фінансового стану ПАТ «Червона зірка», свідчать про те, що для розробки механізму стабілізації фінансового стану доцільно використовувати оперативний та тактичний механізми. Оперативний механізм фінансової стабілізації передбачає зменшення поточних фінансових зобов'язань та збільшення грошових активів. Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді.

Список літератури

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: [учеб. курс] / И. А. Бланк – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
2. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: [навч. посіб.] / М. К. Колісник, П. Г. Кільчук, П. І. Віблій – К.: Кондор, 2007. – 271с.
3. Макаренко І. О. Механізми фінансової стабілізації підприємства / І. О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 30-37.
4. Павловська О. В. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / О. В. Павловська, М. Д. Білик, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька – К.: КНЕУ, 2005. – 592с.